

УДК 344.131.7

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12\(26\)-182-194](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-182-194)

Оробець Костянтин Миколайович кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінально-правової політики, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, тел.: (057) 704-90-51, <https://orcid.org/0000-0001-8783-3950>

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ПОРЯДКУ КОРИСТУВАННЯ ВІЙСЬКОВИМ МАЙНОМ І ЙОГО ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Анотація. Стаття присвячена проблемам розмежування кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном і його збереження та інших кримінальних правопорушень, що лежить в основі їх правильної кваліфікації. Елементами, що визначають специфіку зазначених кримінальних правопорушень запропоновано визнавати об'єкт та суб'єкт. З'ясовано, що видовим об'єктом кримінальних правопорушень, які розглядаються, є суспільні відносини, що забезпечують дотримання встановленого порядку користування військовим майном, яке є матеріально-технічною основою нормальної діяльності воєнної організації держави, та його збереження. Військовому майну притаманні ті ознаки, що й майну взагалі (фізична, економічна, соціальна та юридична), а також спеціальні ознаки, у зв'язку з якими воно включається до сфери суспільних відносин, що забезпечують дотримання встановленого порядку несення або проходження військової служби. До спеціальних ознак військового майна віднесено його призначення, правовий режим користування та збереження, підвищену небезпечність деяких різновидів. Право користування військовим майном, можливість доступу до нього й обов'язок його збереження у військовослужбовців виникають саме у зв'язку з несенням (проходженням) ними військової служби. Спеціальним суб'єктом цих кримінальних правопорушень є військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів. Кримінальні правопорушення проти порядку користування військовим майном і його збереження мають подібність до деяких кримінальних правопорушень проти власності та проти громадського порядку за ознаками об'єктивної та суб'єктивної сторони, відрізняючись при цьому за об'єктом та суб'єктом. За цими ж елементами проводиться відмінність від кримінальних правопорушень проти порядку

експлуатації військової техніки. У насильницьких кримінальних правопорушеннях зброя, яка може бути й військовим майном, виступає як знаряддя вчинення. Обґрунтовані положення про те, що обсяг поняття «військове майно» потребує уточнення (зокрема, щодо грошових коштів), а кримінально-правова боротьба зі злочинами, які вчиняються з використанням зброї, потребує посилення. Зроблено висновок про те, що кримінально-правові норми, які закріплюють заборону вчинення кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном і його збереження, виступають як спеціальні щодо норм, якими забороняється вчинення відповідних загальнокримінальних правопорушень проти власності та встановленого порядку поведження зі зброєю, речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення.

Ключові слова: військове майно, зброя, військові кримінальні правопорушення, чуже майно, власність, громадська безпека, насильство.

Orobets Kostiantyn Mykolaiovych Candidate of Legal Sciences, Assistant at the Department of Criminal and Legal Policy, Yaroslav Mudryi National Law University, Pushkinska St., 77, Kharkiv, 61024, tel.: (057) 704-90-51, <https://orcid.org/0000-0001-8783-3950>

PROBLEMS OF DISTINGUISHING CRIMINAL OFFENCES AGAINST THE ORDER OF USE OF MILITARY PROPERTY AND ITS PRESERVATION AND RELATED CRIMINAL OFFENCES

Abstract. The article is devoted to the problems of distinguishing criminal offences against the order of use military property and its preservation and other criminal offences, which is the basis of their correct qualification. It was proposed to recognize the object and the subject as elements that determine the specificity of the specified criminal offences. It was found that the specific object of the criminal offences under consideration is social relations, which ensure compliance with the established procedure for the use of military property, which is the material and technical basis for the normal operation of the military organization of the state, and its preservation. Military property has the same features as property in general (physical, economic, social and legal), as well as special features due to which it is included in the sphere of social relations, which ensure compliance with the established order of carrying or passing military service. The special features of military property include its purpose, legal regime of use and preservation, increased danger of some varieties. The right to use military property, the possibility of access to it, and the obligation to preserve it for servicemen arise precisely in connection with their military service. The special subjects of these criminal offences are

military personnel, as well as conscripts and reservists during military service. Criminal offences against the order of use of military property and its preservation are similar to some criminal offences against property and against public order in terms of objective and subjective aspects, while differing in object and subject. According to the same elements, a distinction is made from criminal offences against the order of operation of military equipment. In violent criminal offences, weapons, which can also be military property, act as instruments of commission. There are well-founded provisions that the scope of the concept of "military property" needs to be clarified (in particular, with regard to money), and the criminal-legal fight against crimes committed with the use of weapon needs to be strengthened. It was concluded that the criminal law norms, which establish the prohibition of committing criminal offences against the order of use military property and its preservation, are special in relation to the norms that prohibit the commission of corresponding general criminal offences against property and the established order of handling weapon, substances and objects, which pose an increased danger to the environment.

Keywords: military property, weapon, military criminal offences, alien property, ownership, public security, violence.

Постановка проблеми. Повномасштабна російська збройна агресія проти України надає надзвичайної актуальності проблемам забезпечення та постійного підвищення обороноздатності держави. Життєво важливою стає фінансова та матеріально-технічна підтримка, яка надається нашій державі зарубіжними партнерами, що повинна використовуватися максимально ефективно для боротьби з ворогом. Одним з соціальних явищ, які можна віднести до суттєвих чинників, що здатні негативно позначатися на боєздатності Збройних Сил України, інших військових формувань, є злочинність у воєнній сфері. Зокрема, велика шкода матеріально-технічному забезпеченню може бути завдана внаслідок вчинення кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та його збереження.

Зазначені кримінальні правопорушення мають спільні ознаки як з загальнокримінальними правопорушеннями (насамперед з кримінальними правопорушеннями проти власності), так і з іншими військовими кримінальними правопорушеннями, що зумовлює потребу у їх розмежуванні в процесі кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню військових кримінальних правопорушень присвячені праці Г.М. Анісімова, В.П. Бодаєвського, С.Ф. Денисова, М.І. Карпенка, І. Папуші, С.В. Рябчука, С.О. Харитонова та інших науковців. Недостатньо дослідженими є проблеми

розмежування суміжних військових та загальнокримінальних правопорушень у контексті аналізу практики застосування відповідних кримінально-правових норм.

Формулювання мети статті. Метою цієї статті є з'ясування змісту елементів і ознак кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та його збереження, що визначають їх специфіку, дозволяючи провести розмежування з іншими кримінальними правопорушеннями, виокремлення проблем кваліфікації зазначених кримінальних правопорушень, що через свою законодавчу невизначеність залишаються дискусійними в теорії та на практиці.

Виклад основного матеріалу. В основі процесу кваліфікації кримінальних правопорушень лежить послідовне відмежування кожного з елементів і ознак складу кримінального правопорушення, яким відповідають фактичні ознаки вчиненого суспільно небезпечного діяння, від елементів і ознак інших (суміжних) складів кримінальних правопорушень [1, с. 42]. Л.П. Брич зміст розмежування складів кримінальних правопорушень вбачає у визначенні місця і зв'язків конкретного складу кримінального правопорушення у системі складів кримінальних правопорушень зі спільними ознаками, як її елемента, що здійснюється шляхом порівняння змісту та встановлення відношення між обсягами понять, що відображують кореспондуючі ознаки складів кримінальних правопорушень [2, с. 48]. Отже, розмежування кримінальних правопорушень передбачає їх порівняння за елементами та ознаками складів, тому насамперед потрібно надати кримінально-правову характеристику складів кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та його збереження. При цьому елементами складу, що визначають специфіку зазначених військових кримінальних правопорушень, на наш погляд, є об'єкт та суб'єкт.

Комплексний характер суспільних відносин, які забезпечують дотримання встановленого порядку несення або проходження військової служби й охороняються кримінальним законом, дозволяє виокремлювати їх вужчі групи як своєрідну проміжну ланку між родовим та безпосередніми об'єктами військових кримінальних правопорушень – видові об'єкти. Групи суспільних відносин, що утворюють видові об'єкти, є фундаментом й мають усі суттєві ознаки останніх, однак, одночасно їм притаманні свої, специфічні ознаки, зумовлені головним чином відповідними сферами військової служби [3, с. 108]. Диференціація видових об'єктів спроможна виступати критерієм класифікації кримінальних правопорушень одного роду, зокрема, й тих, що містяться у розділі XIX Особливої частини КК – «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)».

Видовим об'єктом кримінальних правопорушень, які розглядаються, слід визнати суспільні відносини, що забезпечують дотримання встановленого порядку користування військовим майном, яке є матеріально-технічною основою нормальної діяльності воєнної організації держави, та його збереження. Відповідно до виокремленого видового об'єкта до системи кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та його збереження відносимо такі суспільно небезпечні діяння, як викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410 КК України), умисне знищення або пошкодження військового майна (ст. 411 КК), необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 412 КК), втрата військового майна (ст. 413 КК). У навчальній літературі до них також відносять порушення правил поведіння зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414 КК України) [4, с. 714].

У межах зазначеного вище видового об'єкта виокремлюються конкретні суспільні відносини, що охороняються відповідними кримінально-правовими нормами, – основні безпосередні об'єкти. Додатковими (обов'язковими або факультативними) об'єктами можуть виступати суспільні відносини, що забезпечують життя та здоров'я особи, власність, громадську безпеку, збереження нормального стану довкілля тощо. Ознакою, яка суттєво позначається на соціально-правовій характеристиці кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном і його збереження, є їх *предмет*, яким може виступати військове майно в цілому або його окремі різновиди (зброя, речовини і предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, тощо).

Формальне визначення поняття військового майна міститься у ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» від 21 вересня 1999 року № 1075-XIV, згідно з якою військове майно – це державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України. До військового майна віднесені будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойова та інша техніка, боєприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкільське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку тощо. Таким чином, за своїм переліком військове майно можна розподілити на власне військове майно, тобто вироби військового призначення, які обмежені або вилучені з цивільного обігу, та будь-яке інше майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України [5, с. 316].

На наш погляд, військове майно являє собою не що інше, як особливий вид майна, з чого випливає, що поняття «військове майно» співвідноситься з поняттям «майно» як особливе та загальне відповідно. За такого співвідношення в особливому долається односторонність як загального, так і одиничного, бо воно фіксує у собі і те, й інше [6, с. 248]. Тож військовому майну мають бути властиві ті ознаки, що й майну взагалі, а так само в ньому повинні відображатися властивості конкретних предметів (зброї, бойових припасів, засобів пересування, військової і спеціальної техніки тощо). У першому аспекті військовому майну притаманні такі ознаки, як фізична, економічна, соціальна та юридична [7, с. 783].

До спеціальних ознак військового майна, через які воно включається до сфери суспільних відносин, що забезпечують дотримання встановленого порядку несення або проходження військової служби, можна віднести його призначення, правовий режим користування та збереження, а щодо деяких різновидів – також підвищену небезпечність. В узагальненому вигляді призначенням військового майна, на нашу думку, слід вважати забезпечення нормальної діяльності військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил України. Користування таким майном відбувається не довільно, на розсуд володільця, а на відповідній підставі, у встановленому порядку і лише за цільовим призначенням. Так, ст. 3 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» визначає, що військове майно закріплюється за військовими частинами Збройних Сил України на праві оперативного управління. Статусу військового майна воно набуває з моменту надходження майна до Збройних Сил України і закріплення його за військовою частиною Збройних Сил України. Військові частини використовують закріплене за ними військове майно лише за його цільовим та функціональним призначенням. Згідно зі ст. 11 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України військовослужбовці зобов'язані знати й утримувати в готовності до застосування закріплене озброєння, бойову та іншу техніку, берегти державне майно. Так само спеціальні вимоги висуваються і щодо збереження військового майна. Зокрема, за п. 13 Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2000 № 1225, військове майно зберігається з дотриманням вимог, передбачених документацією заводів-виробників. Умови зберігання цього майна повинні забезпечувати збереження його належного якісного (технічного) стану, виключати можливість втрати та відповідати вимогам вибухопожежобезпеки.

Право користування військовим майном, можливість доступу до нього й обов'язок його збереження у військовослужбовців виникають саме у зв'язку з несенням (проходженням) ними військової служби.

Привертає до себе увагу те, що наведений у ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» та інших нормативно-правових актах перелік різновидів військового майна не є вичерпним. У зв'язку з цим у теорії та практиці правозастосування виникає питання щодо можливості віднесення грошей до військового майна. В.П. Бодаєвський відстоює думку, «предметом корисливих посягань на військове майно можуть бути не тільки речі, у традиційному розумінні цього слова, а й гроші у готівковій та безготівковій формі, цінні папери, об'єкти нерухомості, у тому числі земельні ділянки, тобто таким майном може бути будь-яке майно, що має вартість» [8, с. 9]. І. Папуша, відзначаючи неоднозначність судової практики стосовно кваліфікації незаконних дій військовослужбовців щодо грошових коштів, які належать військовим формуванням, вважає, що «поняття «інше військове майно» як предмет безпосереднього посягання злочину, передбаченого ст. 410 КК України, включає в себе грошові кошти, які надійшли із державного бюджету для забезпечення життєдіяльності військових частин та установ» [9, с. 91]. С.В. Рябчук так само під поняттям військового майна у кримінально-правовій науці розуміє «сукупність державних матеріальних засобів та грошових коштів, які знаходяться у володінні військової частини» [10, с. 414]. У той же час, виходячи з чинного законодавства, наведені положення видаються досить сумнівними. По-перше, щодо військового майна передбачено вчинення таких дій, як інвентаризація, списання, облік за якісним (технічним) станом тощо, які неможливі, наприклад, з грошима в електронній формі, що перебувають на рахунку військової частини. По-друге, в преамбулі та п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі» від 3 жовтня 2019 року № 160-ІХ військове майно та грошові кошти закріплені як окремі поняття, що не збігаються. І, по-третє, спеціальні правила зберігання, експлуатації та технічного обслуговування військового майна, зокрема, щодо дотримання вимог документації заводів-виробників, очевидно, на грошові кошти не поширюються. У більш широкому сенсі – на них не розповсюджується особливий правовий режим користування та збереження військового майна, який значною мірою визначає специфіку останнього. У зв'язку з відсутністю спеціальних ознак грошові кошти на балансі військової частини можуть розглядатися нарівні з будь-яким іншим державним майном, а як предмет кримінального правопорушення – нарівні з чужим майном як ознакою об'єкта у складі кримінальних правопорушень проти власності.

Тим не менш, слід визнати, що чинному законодавству бракує чіткого й однозначного роз'яснення з приводу співвідношення понять «військове майно» та «грошові кошти». Пропонуємо навести таке роз'яснення в Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України».

Таким чином, можна погодитися з Г.М. Анісімовим, який до військового майна як предмета військових кримінальних правопорушень відносить зброю, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військову та спеціальну техніку та будь-яке інше військове майно, що надається військовослужбовцю для використання за цільовим призначенням і підлягає поверненню [11, с. 77].

Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, що досліджуються, переважно збігаються з аналогічними ознаками відповідних загальнокримінальних правопорушень, тому про них ітиметься нижче.

Ще однією особливістю кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном та його збереження є *спеціальний суб'єкт*. Такими суб'єктами можуть бути військовослужбовці, а також військово-зобов'язані та резервісти під час проходження зборів; за відповідними статтями розділу XIX Особливої частини КК України несуть відповідальність військовослужбовці Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також інші особи, визначені законом (ч.ч. 1, 2 ст. 401 КК).

Серед загальнокримінальних правопорушень значну схожість з правопорушеннями, що досліджуються, мають *кримінальні правопорушення проти власності*. Норми розділу VI Особливої частини КК є загальними щодо кримінально-правових норм, які містяться у ст.ст. 410-413 КК й, отже, виступають як спеціальні. Спільними є ознаки *об'єктивної сторони* цих кримінальних правопорушень: викраденню, привласненню, вимаганню, заволодінню, знищенню, пошкодженню, втраті військового майна тощо відповідають аналогічні діяння (та способи їх вчинення), що посягають на власність. Момент закінчення кримінальних правопорушень так само збігається. Однак у силу відмінностей в об'єкті та предметі суспільно небезпечні наслідки цих кримінальних правопорушень мають свою специфіку: внаслідок порушення встановленого порядку користування та збереження військового майна погіршується матеріальне забезпечення діяльності військової частини, в багатьох випадках знижується її боєготовність і боєздатність, що виходить за межі суто майнової шкоди. За ст. 410 КК ознакою *суб'єктивної сторони*, крім прямого умислу, є корисливі мотиви, так само, як і в корисливих кримінальних правопорушеннях проти власності. При знищенні, пошкодженні, втраті майна такі мотиви відсутні. Що стосується порівняння суб'єктів, то військовослужбовці можуть вчиняти

кримінальні правопорушення проти власності за умови, що предметом кримінального правопорушення є чуже майно, яке не віднесено до категорії військового та не є предметом інших груп кримінальних правопорушень. Місце вчинення кримінального правопорушення, виконання чи невиконання винним обов'язків з військової служби під час вчинення суспільно небезпечного діяння на кваліфікацію не впливає. Так, військовослужбовець, перебуваючи в приміщенні пункту тимчасової дислокації військової частини, користуючись тимчасовою відсутністю нагляду за його діями з боку власника та інших сторонніх осіб, викрав платіжну банківську картку, а згодом скористався нею для оплати за товари та послуги у мережі Інтернет. Ці дії винного були кваліфіковані як викрадення з корисливих мотивів офіційного документа за ч. 1 ст. 357 КК та як крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану, за ч. 4 ст. 185 КК [12].

Серед військових кримінальних правопорушень найбільш близькі до тих, що розглядаються, *кримінальні правопорушення проти порядку експлуатації військової техніки*. Відмінність полягає в тому, що предметом другої групи правопорушень виступає не будь-яке військове майно, а лише такі його різновиди, які завжди становлять підвищену небезпеку та мають винятково військове призначення, тобто цілями їх використання є враження людини, руйнування майна, завдання шкоди довкіллю, а дії, які вчиняються, не є аналогічними тим, що мають місце при посяганнях на власність. Крім того, у ст.ст. 415-417 КК мова йде вже не про загальні вимоги до користування та збереження військового майна, а про порядок використання (експлуатації) конкретних видів виробів військового призначення за своїм безпосереднім призначенням. Причому заподіюється у першу чергу не майнова шкода (хоча вона й не виключається), як це має місце при викраденні, привласненні, знищенні, пошкодженні, вибутті з володіння військового майна, а шкода інших видів – фізична, екологічна тощо. Незважаючи на те, що всі кримінальні правопорушення проти порядку експлуатації військової техніки характеризуються матеріальним складом, предмет кримінального правопорушення може взагалі не зазнати істотного негативного впливу. Наприклад, за ч. 1 ст. 415 КК України були кваліфіковані дії військово-службовця, який, керуючи технічно справним автомобілем «УАЗ 39094», не застосував своєчасних заходів до зниження швидкості та зупинки перед дорожньою розміткою 1.12 (стоп-лінія) на заборонний «червоний» сигнал світлофору, продовжив рух, та здійснив наїзд на пішохода, в результаті чого останній отримав тілесні ушкодження, що призвели до його смерті [13]. У іншому кримінальному провадженні було встановлено, що винний, будучи військовослужбовцем, виконуючи обов'язки водія, керуючи технічно справною транспортною машиною марки КАМАЗ-43101, та рухаючись заднім

ходом в сховище складу інженерних боєприпасів військової частини, допустив перевезення пасажирів поза кабіною автомобіля, не обладнаного для їх перевезення, внаслідок чого військовослужбовець, який перебував в кузові автомобіля, був затиснутий між верхнім металевим перекриттям в'їзного отвору сховища та елементами зазначеного автомобіля, отримавши при цьому тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили загибель потерпілого. Таким чином, винний учинив кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 415 КК [14].

Кримінальні правопорушення проти порядку користування військовим майном та його збереження необхідно відрізнити також від деяких кримінальних правопорушень проти громадського порядку. Зокрема, йдеться про такі кримінальні правопорушення, як викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК), незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК), недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК), незаконне поводження з радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК), порушення правил поводження з вибуховими, легkozаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267 КК). Незважаючи на подібність предмета та об'єктивної сторони, зазначені діяння розмежовуються з суміжними військовими кримінальними правопорушеннями за об'єктом та суб'єктом. До того ж, за ст.ст. 410-414 КК предметом є не будь-яка зброя, бойові припаси, вибухові речовини тощо, а, як уже зазначалося, лише ті, що належать до військового майна та якими військовослужбовці користуються у зв'язку з проходженням (несенням) військової служби або до яких мають доступ через своє службове становище.

Незважаючи на можливість використання зброї, яка може (але не обов'язково) належати до військового майна, у будь-яких насильницьких кримінальних правопорушеннях (незалежно від їх мотивації – корисливої, хуліганської або ж іншої), в останніх вона відіграє роль не предмета, а знаряддя вчинення кримінального правопорушення, до того ж, досить рідко виступає як ознака конкретного складу кримінального правопорушення. При цьому важливе значення для кваліфікації мають ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони. Так, дії військовослужбовця, який, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння та маючи при собі закріплену за ним вогнепальну зброю, а саме: автомат АК-74, реалізуючи свій прямиий умисел, направлений на грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю, прагнучи показати свою зневагу до існуючих правил і норм поведінки в суспільстві, з метою

самоутвердитися, здійснив не менше 30 пострілів через відчинене вікно вагону електропоїзду, були правильно кваліфіковані судом як хуліганство, вчинене з застосуванням вогнепальної зброї, за ч. 4 ст. 296 КК України [15], а не як порушення порядку користування військовим майном.

На наш погляд, за умов тривалого збройного конфлікту, коли закономірно набуває поширення незаконний обіг зброї і, відповідно, вчинення кримінальних правопорушень з використанням останньої, доцільно посилити боротьбу з такими діяннями, закріпивши цю ознаку як особливо кваліфікуючу в низці складів кримінальних правопорушень (тілесних ушкоджень, розбою, кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи тощо), як це наразі зроблено, наприклад, у ч. 4 ст. 296 КК.

Висновки. Основними елементами складу кримінального правопорушення, що дають змогу розмежувати кримінальні правопорушення проти порядку користування військовим майном і його збереження та інші кримінальні правопорушення, є об'єкт (включаючи предмет) та суб'єкт. Кримінально-правові норми, що фіксують заборону вчинення кримінальних правопорушень проти порядку користування військовим майном і його збереження, виступають як спеціальні щодо норм, якими забороняється вчинення відповідних загальнокримінальних правопорушень проти власності та встановленого порядку поведінки зі зброєю, речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення. У статті обґрунтовані положення про те, що обсяг поняття «військове майно» як предмета кримінальних правопорушень потребує уточнення (зокрема, щодо грошових коштів), а кримінально-правова боротьба зі злочинами, які вчиняються з використанням зброї, потребує посилення. У перспективі існує потреба в подальших більш спеціалізованих дослідженнях, які були би присвячені вужчим проблемам розмежування окремих військових кримінальних правопорушень із суміжними діяннями з урахуванням поточного стану кримінально-правової науки і практики.

Література:

1. Основи кваліфікації злочинів : навч. посіб. / за ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2019. 378 с.
2. Брич Л.П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
3. Харитонов С.О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України : монографія. Харків : Право, 2018. 328 с.
4. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
5. Козадаєв В.С. Поняття військового майна за законодавством України (деякі проблемні аспекти). *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. наук.-практ. конф., присвяченої світлій пам'яті О.А. Пушкіна (м. Харків, 19–20 травня 2017 р.). Харків : ХНУВС, 2017. С. 315-317. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/19-20_05_2017/pdf/105.pdf (дата звернення: 21.10.2023).

6. Філософія : навчальний посібник / за ред. І.Ф. Надольного. Київ : Вікар, 1997. 584 с.
7. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Харків : Право, 2017. Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін. 1064 с.
8. Бодаєвський В.П. Кримінальна відповідальність військовослужбовців за корисливі посягання на військове майно (ст. 410 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2010. 19 с.
9. Папуша І. Специфіка визначення предмета у посяганнях на військове майно. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 89-92.
10. Рябчук С.В. Окремі питання правового режиму військового майна в кримінально-правовій політиці України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. № 55. С. 412-415. URL: <http://www.apdp.in.ua/v55/80.pdf> (дата звернення: 21.10.2023).
11. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навч. посіб. / за ред. М.І. Панова. Харків : Право, 2011. 184 с.
12. Вирок Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 13 жовтня 2022 р. Справа № 559/2437/22. Провадження № 1-кп/559/254/2022. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106741006> (дата звернення: 21.10.2023).
13. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 28 лютого 2023 р. Справа № 185/7415/22. Провадження № 1-кп/185/288/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109326276> (дата звернення: 21.10.2023).
14. Вирок Кагарлицького районного суду Київської області від 15 липня 2019 р. Справа № 375/1108/19. Провадження 1-кп/368/141/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83016124> (дата звернення: 21.10.2023).
15. Вирок Синельниківського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 28 березня 2023 р. Справа № 191/966/23. Провадження № 1-кп/191/75/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109860393> (дата звернення: 21.10.2023).

References:

1. Panov, M.I. (Eds.). (2019). *Osnovy kvalifikatsii zlochyniv [Basics of qualification of crimes]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
2. Brych, L.P. (2013). *Teoriia rozmezhuвання skladiv zlochyniv [The theory of distinguishing between crimes]*. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
3. Kharytonov, S.O. (2018). *Kryminalna vidpovidalnist za viiskovi zlochyny za kryminalnym pravom Ukrainy [Criminal liability for military crimes under the criminal law of Ukraine]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
4. Tatsii, V.Ia., Borysov, V.I., & Tiutiuhin, V.I. (Ed.). (2020). *Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna [Criminal law of Ukraine: Special part]* (6th ed., rev.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
5. Kozadaiev, V.S. (2017). Poniattia viiskovoho maina za zakonodavstvom Ukrainy (deiaki problemni aspekty) [The concept of military property under the legislation of Ukraine (some problematic aspects)]. *Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu – Problems of civil law and process: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*, (pp. 315-317). Kharkiv: KhNUVS. Retrieved from https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/19-20_05_2017/pdf/105.pdf [in Ukrainian].
6. Nadolnyi, I.F. (1997). (Eds.). *Filosofiiia [Philosophy]*. Kyiv: Vikar [in Ukrainian].
7. Tatsii, V.Ia., Borysov, V.I., et al. (Ed.). (2017). *Velyka ukraïnska yurydychna entsyklopediia [Great Ukrainian legal encyclopedia]*. (Vols. 1-20). Vol. 17. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
8. Bodaievskiy, V.P. (2010). Kryminalna vidpovidalnist viiskovosluzhbovtiv za koryslyvi posiahannia na viiskove maino (st. 410 KK Ukrainy) [Criminal responsibility of servicemen for the mercenary encroachment upon the munitions (art. 410 of the CC of Ukraine)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia: Klasychnyi pryvatnyi universytet [in Ukrainian].

9. Papusha, I. (2013). Spetsyfika vyznachennia predmeta u posiahanniakh na viiskove maino [The specificity of the definition of the subject in encroachments on military property]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy – Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 2, 89-92 [in Ukrainian].

10. Riabchuk, S.V. (2010). Okremi pytannia pravovoho rezhymu viiskovoho maina v kryminalno-pravovii politytsi Ukrainy [Some issues of the legal regime of military property in the criminal law policy of Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual problems of the state and law*, 55, 412-415. Retrieved from <http://www.apdp.in.ua/v55/80.pdf> [in Ukrainian].

11. Panov, M.I. (Eds.). (2011). *Zlochyny proty vstanovlenoho poriadku nesennia viiskovoi sluzhby (viiskovi zlochyny) [Crimes against the established order of military service (military crimes)]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

12. *Vyrok Dubenskoho miskraionnoho sudu Rivnenskoï oblasti [Judgement of Dubenskyi City-Raion Court of Rivne Oblast]*. (2022, October 13). 559/2437/22, 1-kp/559/254/2022. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106741006> [in Ukrainian].

13. *Vyrok Pavlohradskoho miskraionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti [Judgement of Pavlohradskyi City-Raion Court of Dnipropetrovsk Oblast]*. (2023, February 28). 185/7415/22, 1-kp/185/288/23. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109326276> [in Ukrainian].

14. *Vyrok Kaharlytskoho raionnoho sudu Kyivskoi oblasti [Judgement of Kaharlytskyi District Court of Kyiv Oblast]*. (2019, July 15). 375/1108/19, 1-kp/368/141/19. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83016124> [in Ukrainian].

15. *Vyrok Synelnykivskoho miskraionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti [Judgement of Synelnykivskyi City-Raion Court of Dnipropetrovsk Oblast]*. (2023, March 28). 191/966/23, 1-kp/191/75/23. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109860393> [in Ukrainian].